

11003007
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

СИСТЕМА І СТРУКТУРА

СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ:

ПАМ'ЯТІ АКАДЕМІКА Л.А. БУЛАХОВСЬКОГО

Збірник наукових праць

НАЦІОНАЛЬНА
ПАРЛАМЕНТСЬКА
БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНИ

КИЇВ
ЗНАННЯ УКРАЇНИ
2006

Обов'язковий примірник

29086882
115
115
115

Редакційна колегія:

В.І. Гончаров, канд. філол. наук, професор (відповідальний редактор);
А.М. Григораш, канд. філол. наук, доцент (відповідальний секретар);
М.Я. Брицин, докт. філол. наук, професор;
Л.П. Іванова, докт. філол. наук, професор;
Ф.О. Нікітіна, докт. філол. наук, професор;
Н.І. Озерова, докт. філол. наук, професор;
М.Я. Плющ, докт. філол. наук, професор;
О.О. Тараненко, докт. філол. наук, професор;
Л.С. Віннічук, канд. педагог. наук, доцент;
О.І. Дашенко, канд. філол. наук, доцент;
М.П. Дворжецька, канд. філол. наук, професор;
Т.І. Плужнікова, канд. філол. наук, доцент;
Т.В. Слободянюк, канд. філол. наук, доцент;
М.М. Тягунова, канд. філол. наук, доцент;
Н.В. Хруцька, канд. філол. наук, доцент.

Рецензенти:

Н.Л. Іваницька, докт. філол. наук, професор;
Є.А. Карпіловська, докт. філол. наук;
Т.Ю. Ковалевська, докт. філол. наук;
Л.М. Полюга, докт. філол. наук, професор;
О.А. Сербенська, докт. філол. наук, професор.

С40 Система і структура східнослов'янських мов: Пам'яті академіка Л.А. Булаховського: Зб. наук. праць (Редкол.: В.І. Гончаров (відп. ред.) та ін. — К.: Знання України, 2006. — 316 с. Бібліогр. в кінці ст. — Укр., рос.
ISBN 966-7201-26-0

У збірнику вміщено наукові праці докторантів, аспірантів, професорсько-викладацького складу мовознавчих кафедр Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова та інших вузів України з актуальних проблем східнослов'янського мовознавства. Тематика статей охоплює питання граматичної будови і лексичного складу східнослов'янських мов, етимології і словотвору, історії і взаємодії мов, культурології і стилістики. Об'єктом лінгвістичного аналізу виступають структурні одиниці різних рівнів мовної системи. У полі зору мовознавців питання фонетики, морфології, синтаксису, лексикології, термінології та лексикографії.

Для викладачів, аспірантів, студентів філологічних факультетів, учителів української та російської мов середніх шкіл та гімназій.

ББК 81.2я43

домам» [1, 239] («патінки — заст. Туфлі без закаблуків у деяких східних народів» [СУМ, VI, 93-94]).

Український лінгвокомпонент має важке значення в творчестві В.Г. Короленко. Він виконує культурологічну функцію і вирішує художественні задачі. Через українські культуремі і українську лексику в значительному об'ємі виписуються історичні, побутові, картографічні і інші риси певної епохи, виражаються одночасно поезія і сурова дійсність деревенської життя України; події «седої старини» приймають форму живих художественних картин, а українські національні типи виростають в прекрасні очерчені фігури. «Українізація» російського дискурсу різними прийомами чітко відображає національні симпатії письменника: його творчість проникнута любов'ю до України, її жителів, зображення українського побуту і звичаїв в цілому носить відбиток романтизму. Використання елементів, притаманних українській розмовній мові і народній поезії, надає творінням ліричний відтінок, підкреслює яскраву самобутність рідної мови героїв-українців.

Розглянутий літературний матеріал з повним правом можна назвати етнічно-національним (відносно української культури), так як письменнику з допомогою українських мовних засобів вдалося відтворити історичний фрагмент українського побуту в його найбільш яскравих і типових проявах.

ЛИТЕРАТУРА

1. Короленко В.Г. Избранные произведения. — М., 1948. — 672 с.
2. Можейко Н.С., Игнатенко А.П. Древнерусский язык. — Мн., 1978. — 256 с.
3. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. — М., 2000. — 624 с.
4. Шевченко Тарас. Кобзар. — К., 1961. — 608 с.
5. Шевченко Тарас. Кобзарь / Пер. с украинского под ред. А.Дейга, М. Рыльского и Н. Ушакова. — М., 1954. — 744 с.

УСЛОВНЫЕ СОКРАЩЕНИЯ

- Даль** — Даль В. Толковый словарь живого великорусского слова: В 4 т. — М., 1955.
СРЯ — Ожегов С.И. Словарь русского языка / Под ред. Н.Ю.Шведовой. — М., 1984. — 797 с.
СУМ — Словник української мови: В 11 т. — К., 1975.
УРС — Українсько-російський словник. — К., 1977. — 944 с.

Г.М. Семененко

СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ З ДЕКІЛЬКОМА ПІДРЯДНИМИ ПРИЧИНОВИМИ, ЩО ВІДНОСЯТЬСЯ ДО ОДНОГО ГОЛОВНОГО, В ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Посилення інтересу до синтаксичних студій припадає на другу половину ХХ ст., коли центр дослідницької уваги був поступово зміщений зі слова на речення завдяки працям Н.Хомського [6] та його послідовників [8; 9; 10; 11; 12]. Проте, розвиток синтаксичної системи англійської мови досліджено не в повному обсязі й не на всіх етапах історії англійської мови, особливо це стосується історії складнопідрядного речення.

Відповідно, актуальним є висвітлення проблеми англійських складнопідрядних речень з декількома підрядними, що відносяться до одного головного з урахуванням нових критеріїв аналізу речення, які виявляються релевантними для здійснення розвідок із зазначених питань як у синхронії, так і діахронії. Метою даного дослідження є аналіз складнопідрядних речень з декількома підрядними причиновими, що відносяться до одного головного речення, в давньоанглійській мові.

Складнопідрядне речення є таким структурним типом речення, в якому частина висловлюваного ним змісту, що здебільшого могла б бути виражена в формі якогось певного компонента NP або VP — непоширеного чи поширеного, оформлюється у вигляді цілого простого речення, яке синтаксично підпорядковується решті складнопідрядного речення, як підрядне головному. Через те, що кожна предикативна одиниця за своєю структурою, незалежно від її функції, характеризується такими суттєвими категоріями, як предикативність і модальність, при об'єднанні двох або декількох предикативних одиниць у граматичну форму речення виникає сполучення двох або декількох модальних та часових планів, тобто таке сполучення, яке дозволяє всьому реченню в цілому функціонувати як єдина цілісна одиниця.

Однак, структурні ознаки є доречними при диференціації складнопідрядного та складносурядного речення після виділення їх з текстів давньоанглійських пам'яток. Проблема, однак, полягає у можливості адекватного членування значних за об'ємом відрізків письмового мовлення. У цьому випадку необхідно згадати тезу О.О. Потебні стосовно інтерпретації речення як історичної змінної: історія мови, взята протягом значного проміжку часу, повинна давати «ряд визначень речення» [4, с. 83].

Грамматичний критерій визначення меж давньоанглійського речення в умовах нерозвинутості орфографії та пунктуації, запропонований Л.Л. Йофік, включає сукупність синтактико-семантичних умов, необхідних для функціонування незалежних речень, а саме: цілісність, неперервність синтаксичних зв'язків, завершеність (з боку обов'язкових структурних зв'язків) та автономність (відсутність показників включення в іншу синтаксичну одиницю з властивостями речення) [3]. Крім того, слід враховувати граматичну узгодженість підмета та присудка у числі: якщо декілька присудків відповідають одному підмету, таке речення розглядається як монопредикативне з однорідними присудками; якщо між підметом та присудком відсутня відповідність в числі, то кожен присудок утворює власну предикативну одиницю, залежний чи незалежний характер якої визначається наявністю чи відсутністю підрядного зв'язку [2].

При аналізі структури давньоанглійського причиново-наслідкового складнопідрядного речення виокремлюють такі групи:

1. Два або більше підрядних речень причини, що відносяться до одного головного.
2. Підрядні причинові у складі складного речення з однорідними головними.
3. Підрядні причинові у складі складного речення з супідрядними неоднорідними підрядними реченнями.
4. Підрядні причинові у складі складного речення з послідовно підрядними.

Нижче розглядатимуться складнопідрядні речення, в яких два або більше підрядних причинових відносяться до одного головного. В даному випадку необхідно виділити структури двох типів:

1. Підрядні причинові речення виступають у структурі складнопідрядного речення на правах однорідних членів.
2. Два підрядні причинові речення зв'язані послідовною підрядністю і відносяться до головного речення як підрядні I-го та II-го ступеня.

Однорідні підрядні причинові речення у структурі складнопідрядного речення. Вони з'єднуються між собою сурядними сполучниками, які передають різні відтінки зв'язку: *and, ne, æðfer ge... ge, orþe, ac*. Такі підрядні речення, як правило, мають спільний причиновий сполучник, що з'єднує їх з головним реченням.

Найуживанішими є сполучник *and*, що звичайно виступає у ролі маркера сурядності. Два чи більше підрядних речення, поєднані цим сполучником,

позначають ряд причин, які реалізуються одночасно і сукупно викликають дію головного речення.

(1) *We sceolan God wurdian mid soðre anrædnysse forðan þe he is ælmihtig God. and he us to menn gesceop* /Ælfr., 296/. «Ми повинні поклонятися Богу з істинною наполегливістю, тому що він всемогутній бог, і він зробив нас людьми.»

Але іноді сполучник *and* передає відтінок причиново-наслідкового значення. У такому випадку між підрядними реченнями виникає причиново-наслідковий зв'язок у масштабі підрядного речення. Перше підрядне речення позначає причину дії наступного підрядного, а останнє — наслідок дії попереднього підрядного. У цьому випадку питома вага підрядних причинових у поясненні дії головного речення неоднакова — друге підрядне має більше значення для пояснення цієї дії.

(2) *Hie him andswardon and hir cwædon, 'we ne mihton, forþon þe Cristes godetacnon on his onsiene we gesawon, and we us ondredon'* /Bl.Hom., 243/. «Вони відповіли йому і сказали: «Ми не могли, тому що ми побачили на його обличчі знак хреста Христова, і ми злякалися».

Сполучник *and* може поєднувати три однорідні підрядні речення, що пояснюють дієслівну фразу (VP) головного речення. Найчастіше ці речення виражають низку послідовних подій, що сукупно впливають на дію головного речення.

(3) *þ ge næfre gedon ne magon. forþam heora spræca is todæled on twa and hund seofontig. and ælk þara spræca is todæled on manega ðeoda. and þa sint tolegena ond todælda mid sæ. ond mid wudum. ond mid muntum. ond mit fænnum. ond mid monegum ond mid mistlicum westnum. ond ungefærum londum. þ hit furðum seremen ne gefarap* /Boeth., 62/. «Цього ви ніколи не зможете зробити, тому що їх мова розділена на сто сімдесят дві мови, і кожна з цих мов розділена між багатьма народами, і вони знаходяться в різних місцях і розділені морем, і лісами, і горами, і болотами, і багатьма різними пустелями, і непрохідними землями, так що в них не заїжджають навіть купці.»

У прикладі (3) всередині підрядної частини реалізуються причиново-наслідкові відношення. Третє по порядку причинове речення має при собі підрядне наслідкове, яке, в свою чергу, є однією з причин дії головного речення.

У заперечних реченнях підрядні причинові поєднуються сполучником *ne*, функції якого аналогічні функціям *and*.

(4) *For þu ic cwæð þæs wisan. for þu ðam cræftegan ne mæg næfre his cræft losigan ne hine mon ne mæg ðanne eþ on him geniman þe mon mæg þa sunnan awendan of hierre stede* /Boeth., 68/. «Тому я так сказав, що сильний ніколи не може втратити свою силу, і ніхто не може її в нього відібрати, так само, як ніхто не може посунути сонце з його місця.»

У деяких випадках підрядні речення причини поєднуються за допомогою корелятивів *orþe... orþe* асиндетично.

(5) *Ne wæs ðæt holina, forðon oðer þara heretogena wæs hæðen, þe þæt gefeoht fremede, oðer wæs þæm hæendum geora and grimra, forðon þe he breordig wæs* /Bede, 148/. «Це було не без причини, так як один з цих ватажків, який брав участь у війні, був язичником, а інший був жорстокішим та злобливішим за язичника, тому що він був варваром.»

У даному прикладі підрядна частина складнопідрядного цілого, в свою чергу, є складносурядним з підрядністю. Речення, що вводиться другим сполучником *forðon*, відноситься тільки до другого підрядного причинового: у масштабі складнопідрядного речення воно виражає причину дії головного, а в масштабі підрядної частини — наслідок дії підрядного речення, що вводиться другим сполучником.

Безсполучниковий спосіб сполучення підрядних речень причини можна проілюструвати наступним прикладом:

(6) Petrus cwæp, þa he com to þære rode, he cwæp, 'Wendap min heaford ofdune forðon þe min Drihten Hælend Crist of heofenum adune to eorþan astag, he wæs on rihte rode upahafen!' /Bl. Hom., 191/. «Коли Петро підійшов до хреста, він сказав: «Поверніть мою голову вниз, так як мій господар, спаситель Христос з неба вниз на землю зійшов, [і] він був на справжньому хресті вверх піднятий».

Однорідні підрядні причинові можуть бути приєднані розділовим сполучником *orþe... orþe* «або... або». У такому випадку в підрядній частині перераховується ряд причин, що могли викликати дію головного речення, але вона викликається не сукупністю цих причин, а тільки однією з них, невідомо якою.

(7) Swiþe nearewe sint and swiþe heanlice þa menniscan gesælpas forþam ofer twega. oðða his næfre to nanum man ne becumaþ. oððe hie þar næfre fæstlice ne þurh wuniaþ swelca swelce he ær to comen /Boeth., 30/. «Дуже обмежені і дуже пусті людські насолоди, так як одне з двох: або вони ніколи до людини не приходять, або вони ніколи не залишаються постійними, такими, якими вони прийшли спочатку.»

Окрім використання спільного причинового сполучника для зв'язку однорідних підрядних речень з головним зустрічаються випадки, коли при кожному підрядному реченні є свій причиновий сполучник.

(8) ... and se kyng hit him lætte. forði þ he wæs his mæi. ond forþi þ he wæs anhæfod ða að to swerene and witnesse to berene. þær ða eorles sunu of Normandi and þes eorles dohter of Angeow wæron totwenede for sibredan /ASChron., 378/. «...і король дозволив йому це, тому що він був його родичем, і тому що він був затриманий, щоб дати клятву і свідоцтво, коли син графа Нормандського та дочка графа Анжуйського були розведені через те, що вони були близькими родичами.»

Однорідні підрядні причинові речення можуть входити до складу складного комплексу, де головне речення та підрядна частина мають свої підрядні речення окрім причинових.

(9) þeah nu hwelc mon ungemetlice and ungedafenlice wilinge þ he scile his hlisan tobrædan ofer ealle eorþan. he ne mæg þ forþbengan. forþam þe þara ðeoda þeafar sint swiþe ungelica. and heora gesetnessa swiþe mislica. swa þ te þæt on oðrum lande betstlicap. þætte þ biþ hwilum on þam oþrum tæl wyrþlicost and eac micelis wites wyrþe /Boeth., 64/. «Хоча зараз кожен надзвичайно й без підстави бажає, щоб він міг свою славу поширити по всім землям, він не може цього здійснити, тому що звичаї народів дуже несхожі, і їхні закони дуже різні, так що в одній країні приносить найбільше задоволення, те є в іншій найбільш гідним засудження й найважчого покарання.»

У прикладі (9) крім підрядних причинових (одне з яких неповне) головне речення має при собі підрядне допустове (1 ступінь підрядності) та підрядне додаткове (2 ступінь підрядності). А підрядні причинові мають при собі наслідкову частину, яка складається з підрядного наслідкового та підрядного означального *þæt on oðrum lande betstlicap*, що відноситься до нього. Сполучник *ac*, що зв'язує однорідні підрядні причинові, вносить у відношення між ними протиставний компонент значення. Тому дієслово одного з підрядних речень вжито в заперечній формі. Причинові речення, поєднані сполучником *ac*, можуть по різному співвідноситися одне з одним:

1. Перше речення може мати значення причини, що заперечується, а друге — дійсної причини. В даному випадку підрядний сполучник повторюється і в другому підрядному реченні.

(10) Ne bæd he no þæs forþan þe him þæs þearf ware, ac forþon he wolde ægþer ge ofer heofenum, ge ofer eorþan, us his miltse gecypon /Bl. Hom., 39/. «Він

просив про це не тому, що сам цього потребував, а тому, що він хотів як на небі, так і на землі оголосити свою милість.»

2. Обидва речення можуть мати відтінок порівняльного / протиставного значення. У такому випадку друге речення протиставляється першому.

(11) *þa cweð he 'ne do ic þæt, forðon þe þeos mennisce tyddernes bið swa slidende swa þæt glæs: þonne hit scineð and þonne to bersteð, ac godes wuldor nafað nænige ende!* / O.E.M., 150; Баграмова 1961: 121/. «Тоді він сказав: «Я не зроблю цього, тому що людське існування так само ненадійне як скло: зараз воно блищить, і зараз [же] воно розбивається, але божа слава ніколи не має кінця».

Близьким до протиставного є допустове значення, при якому два підрядних речення причини поєднуються сполучником *and*, а друге підрядне речення містить допустовий сполучник *þeah*.

(12) *And hie ne gemetton. nane swa hwite saule swa þære eadigan Marian wæs, forþon. heo lufode ma þeostro for hire synnum and heo wæs a þeh gehealden fram hire synnum* /Bl. Hom., 147/. «І вони не знайшли жодної такої білої душі, якою була душа святої Марії, тому що вона любила більше темноту для своїх гріхів, однак вона була збережена від гріхів.»

На завершення слід відмітити, що однорідні підрядні причинові можуть бути відокремлені одне від одного вставним реченням, яке, проте, не порушує їх структурної єдності.

(13) *Swiþost he for to ðyder. to eacan þæs landes sceapunge for þæm hors hwælum. for þæm hi habbað swyðe æðele ban on hiera toðum. þa teð hy brohton suma þæm cyninge. and hyra huð bið swiðe god to sciprapum* /Oros., 26/. «Більше всього він поїхав туди, окрім дослідження тієї землі, через китів, так як вони мають дуже шляхетну кістку на зубах (частину цих зубів вони приносили королю), а їхні шкури дуже гарні для корабельних канатів.»

Крім того необхідно виділити підрядні причинові, супідрядні одному спільному головному реченню, але пояснюючи дію цього речення в різних планах. В підрядних реченнях даного типу присудки відносяться до різних часових планів — в одному з підрядних речень він виражає завершену дію, в другому — тривалу дію чи стан. Характерною рисою таких речень є їх позиція в складнопідрядному реченні: підрядні причинові відділені одне від одного головним реченням, і стосовно нього одне з них вживається в препозиції, а друге — в постпозиції.

(14) *Swa is þ ariman mæge hwæt þær moncunnes forwearð. on ægðre hand þ. Omerus se scop sweotolocist sæde forðon nis nu þæs þearf (Cwæð Orosius) to secgenne forþon hit langsum is ac eac monegum sið* /Oros., 51/. «Хто є тут, хто міг би перерахувати тих, хто загинув з кожної сторони? Так як Омер, поет, ясніше за всіх сказав [про це], то мені немає необхідності (сказав Орозій) говорити [про це], тому що ця історія довга і багатьом відома.»

Таким чином, підрядні причинові речення залежні від спільного для них головного і сурядні між собою, утворюють сполуки, для яких термін «підрядне речення» є дещо неточним. Н.В. Баграмова, слідом за А.Н. Суровцевим, пропонує називати такі речення «підрядними складносурядними реченнями» [1, с. 184].

Для давньоанглійської мови, що характеризується більш громіздкою структурою складнопідрядного речення, поряд з названим типом речень, характерні також «підрядні складносурядні речення з підрядністю».

Підґрунтям для виділення таких типів речення може слугувати не тільки їх зв'язок між собою, але й те, що сполучник *forþæt þe* (та інші варіанти даного сполучника [5, с. 81]) частково виконує функції сурядного сполучника і не забезпечує в повній мірі прозорий зв'язок між підрядним та головним реченнями, що надає більшій самостійності підрядному реченню.

Два підрядні причинові речення зв'язані послідовною підрядністю і відносяться до головного речення як підрядні I-го та II-го ступеня. Підрядні речення поєднуються між собою тим же сполучником, що приєднує підрядну частину до головного речення (сполучник *forþæt þe*).

(15) ...and manege þara þe me ne licodon ic awearp mid minra witena geþeahte. and on oðre wisan beþead to healdenne. forþam ic ne dorsta geðristlæcan þara minra awuht feala on gewrit settan. forþam me wæs uncuð hwæt þæs þam lician wolde þe æfter us wæren /Boeth. 61/. «...і багатьох з них, котрі мені сподобалися, я відхилив з поради моїх радників і наказав іншим способом зберігати, так як я не наважився багато писати що-небудь від себе, тому що мені було невідомо, хто буде після нас.»

В даному складнопідрядному реченні підрядна частина складається з двох підрядних причинових речень, поєднаних послідовно, так що друге речення пояснює причину першого, а перше є наслідком другого. Підрядні причинові речення I-го та II-го ступеня підрядності можна розглядати як складнопідрядне речення в масштабі підрядної частини всього складного речення. Дж. Керм визначає сполучення таких підрядних речень як «складнопідрядне підрядне речення (complex subordinate clause)» [7, 175]. Оскільки в наших прикладах роль підпорядковуючого речення виконує підрядне причини, то такі складнопідрядні підрядні речення можна визначити як «підрядні причинові складнопідрядні речення».

У подальшій роботі вважаємо доцільним розглянути структуру давньоанглійського підрядного речення з декількома підрядними причиновими, що відносяться до спільного головного речення, у типологічному аспекті, тобто у порівнянні з іншими давньогерманськими мовами (готською, давньоверхньонімецькою, давньопівнічною, давньофризською).

ЛІТЕРАТУРА

1. Баграмова Н.В. Синтаксические средства выражения причинно-следственных отношений в древнеанглийском языке: Дис ... канд. филол. наук: 10.02.04. — Л., 1971. — 26 с.
2. Гурочкина А.Г. Структурно-композиционные характеристики текста в древнеисландской прозе // Очерки по историческому синтаксису германских языков. — Л.: Изд-во ЛГУ. — 1991. — С. 127-139.
3. Иофик Л.Л. Проблема структуры сложного предложения в новоанглийском языке: Автореф. дис... докт. филол. наук: 10.02.04/ Ленингр. гос. ун-т им. А.А. Жданова. — Л., 1965. — 32 с.
4. Потебня А.А. Из записок по русской грамматике. — М.: Гос. уч.-пед. изд-во Мин-ва просвещ. РСФСР, 1958. — Т.1-2. — 536 с.
5. Семененко Г.М. Підрядні речення обставини причини в давньоанглійській мові: структура та функціонування: Дис ... канд. филол. наук: 10.02.04. — Київ, 2002.
6. Chomsky N. Language and Problems of Knowledge. The Managua Lectures. — L., Cambridge (Mass): MIT Press, 1996. — 205 p.
7. Curme G.O. Syntax. — Boston, N. Y.: D.C. Heath and Company, 1931. — 616 p.
8. Fischer O. The Syntax of Early English. — Cambridge, U.K.; New York: Cambridge University Press, 2000. — 341 p.
9. Nowakowski M. Generative grammar and theories of language change // Studia Anglica Posnaniensia. An International Review of English Studies / Ed. by J. Fisiak. — Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza. — 1975. — Vol. 6 — P. 13-59.
10. Stockwell R. English Words: History and Structure. — New York: Cambridge University Press, 2001. — 208 p.
11. Stockwell R. The Grammatical Structures of English and Spanish. — Chicago: University of Chicago Press, 1965. — 328 p.
12. Trask R.L. Key Concept in Language and Linguistics. — L., N. Y.: Routledge, 1999. — 378 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Ælfric's Lives of Saints / Ed. by Rev. W. W. Skeat. — Part I-II. — London: N. Trubner & CO, 1881.
2. The Anglo-Saxon Chronicle. According to the Several Original Authorities / Ed. with a translation by B. Thorpe. — Vol. 1-2. — London: Longman, Green, Longman, and Roberts, 1861.
3. The Blickling Homilies of the 10th Century / Ed. by R. Morris. — Part I-II. — L.: N. Trubner & CO, 1880. — 369 p.
4. King Alfred's Old English version of Boethius De consolacione philosophiae. Edited from the mss., with introduction, critical notes and glossary by Walter John Sedgefield. — Oxford: Clarendon Press, 1899. — 328 p.
5. King's Ælfric's Orosius. Old English Text and Latin Original / Ed. by H. Sweet. — L.: Trubner & CO, 1883. — 299 p.

В.М. Стехіна

МОДЕЛЮВАННЯ ДИСКУРСУ У РАКУРСІ ЙОГО ЛІНГВОКОГНІТИВНИХ І КОМУНІКАТИВНИХ ХАРАКТЕРИСТИК

Вивчення дискурсу як комунікативно-когнітивного феномену, який становить складну єдність когнітивних, мовних й позамовних чинників і через це стає макроодиницею нового рівня пізнання лінгвістичних явищ, є головною проблемою комунікативної лінгвістики на нинішньому етапі розвитку цієї дисципліни.

Метою цієї статті є розгорнута рецензія на монографію Н.К. Кравченко «Интерактивное, жанровое и концептуальное моделирование международно-правового дискурса» [1], у якій вперше у вітчизняному мовознавстві здійснено комплексний системний аналіз міжнародно-правового дискурсу (МПД) шляхом визначення й обґрунтування інтерактивних, жанрових та концептуальних параметрів цього мовленнєвого зразка.

У вступі автор дослідження послідовно й переконливо обґрунтовує необхідність всебічного дослідження й моделювання МПД як одного з найменш досліджених сучасною лінгвістикою мовленнєвих зразків.

У першому «методологічному» розділі монографії — «Проблема дискурсу у лінгвістиці» — дослідниця вдало узагальнює теоретичні підходи щодо усвідомлення дискурсу як когнітивно-комунікативної сутності. Зокрема, автором монографії відокремлюються такі основні аспекти розуміння дискурсу: 1) *дискурс як текст* (текст як комунікативна система; дискурс як «текст у тексті»; дискурс як група взаємно співвіднесених текстів); 2) *соціально-інституційне* (дискурс як структура, що моделює соціально-суспільні відносини та моделюється ними; як набір змінних, що визначають форму мовлення); 3) *дискурс як усне діалогічне мовлення*; 4) *дискурс як семіотико-культурне явище* (дискурс як семіозис; текст як знак в семіотичному просторі культури; засоби конструювання тексту як знаку в семіотичному просторі дискурсу; семіотичні моделі дискурсу); 5) *дискурс як когнітивне явище*; 6) *ситуативно-подієве* розуміння дискурсу (процесуальність, синергетичність та ситуаційність як вияви всеосяжної діалогічності дискурсу). Такий спосіб розгляду джерел сучасної дискурсології дозволяє авторові запропонувати власне визначення дискурсу та дискурсивної інтеракції, а також обґрунтувати зв'язок інтерактивності з різними аспектами діалогічності дискурсу. Зокрема, дискурс визначається дослідницею як складний комунікативно-когнітивний феномен, що відповідає замкнутій комунікативній ситуації з когнітивною основою у вигляді знань та уявлень комунікантів одне про одного і про ситуацію спілкування, які активуються завдяки зануренню учасників у знакові системи, в тому числі у код етносу, цивілізації, культури, ідеології, етикету, жанру, мовних стереотипів, соціальних